

Bekker Zsuzsa

1941–2015

Minőség és mérték – talán e két szóval lehetne a legtömörebben összefoglalni, mi jellemezte az 2015 februárjában elhunyt Bekker Zsuzsa alapállását, mi tette őt kollégái, tanítványai, a magyar közgazdászszakma szemében jelentős és tisztelt kutatóvá és oktatóvá. Elemzőként és elmélettörténészként sajátos egységben tudta képviselni a nemzetközi színvonalú kutatást és a magyar közgazdasági gondolkodás hagyományainak folytatását és újrafelfedezését. Indulásakor a legfontosabb útravalót két „iskolán kívüli mesterétől”, Bródy Andrástól és Jánossy Ferencről kapta. Tőlük tanulta az empiria tisztelét, a módszertani szigorúságot, a mérhető és ellenőrizhető állítások igényét akkor is, amikor a politika, a külső környezet inkább valamely éppen aktuális irányvonal vagy jelszó igazolását várta el, mintsem az ésszerű elemzést.

Szakmai életpályája első felében az Országos Tervhivatalban egy ideig Jánossy munkatársaként foglalkozott a gazdasági növekedés hosszú távú kérdéseivel, elsősorban a „kvantitatív formában manifesztálódó teljesítményeket”, a diszfunkcionális működésmód által okozott, „a paraméteregyüttesekben megjelenő feszültségeket” vizsgálva. Ezekről adott számot két könyvében (*Növekedési utak – dinamikus ágak*, 1978, *Rendszerválság*, 1995)¹ és számos más írásában, megmutatva, milyen módon próbáltak a fejlődésben későn induló országok, köztük Magyarország, belépni a gazdasági fejlődés főáramába, és hogyan torkollott ez a Jánossy-féle fogalommal „a kvázifejlettség” állapotának zsákutcájába.

Oktatóként és kutatóként már korán szerzett nemzetközi tapasztalatokat: Bródy András hívására ment Afrikába, ahol 1971 és 1973 között a Zambiai Egyetemen oktatott közgazdasági elméleteket, 1979 és 1983 között viszont az európai diplomácia és kultúra hagyományos fellegrárában, Genfben dolgozott, mint az ENSZ Fejlesztési Program/UNDP európai irodájának főmunkatársa.

1990 után a Pénzügyminisztérium, majd a KSH háttérintézetében folytatta kutatói pályáját, de az igazi új feladat akkor találta meg, amikor sokéves oktatói tevékenység után 1995-ben elvállalta a közgazdaságtudományi egyetemen az elmélettörténeti tanszék vezetését és újjászervezését. Azt lehet mondani, hogy a feladat megoldhatatlannak

¹ *Növekedési utak – dinamikus ágak*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978, 251 o., *Rendszerválság*. Alkalmazkodási folyamatok a kelet-európai országokban 1970 és 1990 között. Aula, Budapest, 1995, 309 o.

tűnt: egyszerre kellett szembenéznie a főáramú közgazdaságtan történetfejtésével és az előző évtizedek hazai oktatási hagyományának folytathatatlanságával, hiszen már nem volt szükség arra, hogy a közgazdasági elmélettörténet formájában és világnézeti kritikával felöntve adassék elő az, amit a vasfüggönyön túl mikro- és makroökonómiai alaptárgyakként tanultak a közgazdász hallgatók.

Bekker Zsuzsa a rá jellemző határozott, de tapintatos céltudatossággal látott hozzá, hogy meglévő és újonnan bevont kollégáiból (köztük e sorok írójából) valódi alkotó- és kutatóműhelyt hozzon létre, átalakítsa a tárgy oktatását, és olyan tankönyvet adjon a diákok kezébe, amely megismerteti őket a legfontosabb gazdasági gondolkodók *eredeti* szövegeivel, kiegészítve azokat az eszmetörténeti korszakok és a kiemelkedő teoretikusok bemutatásával. „Ha fontosnak tartjuk, hogy az egyetemi szintű képzéshez ... hozzátartozzon a közgazdaság-elméleti kulturáltság bizonyos alapszintje, akkor lehetőséget kell teremtenünk, hogy eltérő mélységben és részletességgel legyen tanulmányozható a közgazdasági gondolkodás története, különböző elméletei és iskolái” – írta a kötet bevezetőjében (*Gazdaságelméleti olvasmányok. Alapművek, alapirányzatok*, 2000, 21. o.).² Ugyanez a törekvés vezette akkor is, amikor az 1969 és 2004 közötti közgazdasági Nobel-emlékdíjasok munkásságát áttekintő tanulmánykötetet,³ egyfajta „modern elmélettörténetet” szerkesztett, szerzőként vonva be „a magyar közgazdasági élet teljes generációs spektrumát” a nagy öregektől a pályát kezdő fiatalokig.

A főáramú nemzetközi közgazdasági gondolkodás sokszínűségének igényes és színvonalas, az „elméleti írástudást” tudománytörténeti összefüggéseibe helyező bemutatása azonban Bekker Zsuzsa számára sohasem jelentette a szerényebb hazai hagyomány háttérbe sorolását. Ellenkezőleg, kezdettől fogva szívügyének tekintette a magyar közgazdasági gondolkodás Kautz Gyula 1868-as monográfiája óta feldolgozatlan történetének megismertetését, noha ez jóval nehezebb feladat elé állította őt és szerzőtársait, mert „nem álltak rendelkezésünkre sokszor átgondolt, több szempontból súlyozott, jól kalibrált ítéletek” (*A magyar közgazdasági gondolkodás*, 2002, 17. o.).⁴ E vaskos kötet mellé hamarosan odakerült a Magyar Közgazdasági Klasszikusok Berzeviczy Gergelytől Navratil Ákosig és Heller Farkasig ívelő, általa szerkesztett kilenckötetes sorozata.⁵ A sorozat kötetei közül kettő különösen fontos volt számára,

² Alapművek, alapirányzatok. Gazdaságelméleti olvasmányok I. Szerkesztette: Bekker Zsuzsa. Aula, Budapest, 2000, 639 o.

³ Közgazdasági Nobel-díjasok, 1969–2004. Szerkesztette: Bekker Zsuzsa. KJK–Kerszöv, Budapest, 2005, 928 o.

⁴ Magyar közgazdasági gondolkodás. Gazdaságelméleti olvasmányok II. Szerkesztette: Bekker Zsuzsa. Aula, Budapest, 2002, 856 o.

⁵ Magyar Közgazdasági Klasszikusok Sorozat. Sorozatszerkesztő: Bekker Zsuzsa. Aula Kiadó, Budapest.

1. HELLER FARKAS: A közgazdasági elmélet története. (Utószó: Bekker Zsuzsa), 2001. 2. Kossuth gazdasági írásai. Szerkesztette és az előszót írta: Bekker Zsuzsa), 2002. 3. I. GR. B.D.: A' Nemzeti Jólétéről, 2003. 4. KAUTZ GYULA: A nemzetgazdaságtan és irodalmának történeti fejlődése. (A kötetet gondozta és a Kautz Gyula, az eszmetörténet-író című záró tanulmányt írta: Bekker Zsuzsa), 2004. 5. KAUTZ GYULA: Államgazdaság- vagy pénzügytan. (Utószó: Bekker Zsuzsa), 2004. 6. BERZEVICZY GERGELY: A közgazdaságról. (Bevezető tanulmány: Horváth László), 2006. 7. HELLER FARKAS: Etikai tudomány-e a közgazdaságtan? (Szövegválogatás, bevezető tanulmány: Madarász Aladár), 2006. 8. NAVRATIL ÁKOS: Régi igazságok és új elméletek a közgazdaságtanban. (Szövegválogatás, bevezető

itt jelent meg az ő gondozásában először magyarul Kautz németül írt, az 1860-as évek óta nemzetközi híró és meghatározó jelentőségű nagy elmélettörténete, s a 17–18. századi magyar gazdasági irodalomból összeállított válogatása: *„Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés?”*. Gondja volt arra, hogy Navratil Ákos emlékét tábla örökítse meg szülőházán, hogy a hagyatékából maradt könyvek odakerüljenek Heller Farkasnak a tanszéken megőrzött könyvtára mellé.

Professzor emeritaként élete utolsó hónapjáig folytatta a munkát, a tanítást, s ebben sem betegsége, sem a közgazdasági eszmetörténet kutatásának és oktatásának fokozatosan ellehetetlenülő feltételei nem tudták megakadályozni. Igényessége és tájékozottsága, emberi tartása, fegyelmezetten szenvedélyes szakmai hozzáállása, másokra érzékenyen figyelő empátiája – írásaiban és egyéniségében e vonások ötvöződtek – tették azzá, amit egy sokszor lejáratos, de hajdani értelmében ma is tiszteletet érdemlő szóval lehet jellemezni: értéket teremtő és értéket őrző polgárrá. Bekker Zsuzsától búcsúzva már említett kedves kötetéből idézem Kondor Sámuel céhmester két évszázada írott, némiképp naív, de a munkába és minőségbe vetett szilárd hitet sugárzó sorait:

„Akiben lakozik a mesterség lelke,
Elélhet az, vagyon pénze, java telke.
Ki nézi az élet módját, hogy mi leszen,
Használja remekét, melyet készít szépen.”⁶

Madarász Aladár

tanulmány: Hild Márta), 2007. 9. „Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés?” 17. és 18. századi magyar nyelvű gazdasági irodalom. (Szövegválogatás, bevezető és záró tanulmányt: Bekker Zsuzsa), 2008.

⁶ „Illik-e magyarhoz...”, 2008, 136. o.